

Konfüçyüs'ün Edebiyat Teorisi: Ahlak, Biçim ve İşlevsellik Dengesi Üzerine Bir İnceleme

DR. ÖĞR. ÜYESİ **ERTUĞRUL CEYLAN***

Öz

M.Ö. 551-M.Ö. 479 tarihleri arasında yaşamış olan Konfüçyüs, toplum bireylerinin ahlaki ve etik değerlerini geliştirmeyi hayatının tek gayesi haline getirmiş, dünya düşünce tarihinin büyük düşünürlerden biridir. Konfüçyüs, asırlar boyunca toplumun tüm bireylerinin uyum ve düzen içinde yaşamasını imkân sağlayacak bir yol haritası oluşturmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda, Çin düşünce tarihinin temeli olan Konfüçyüs düşüncesi, Çin'i sadece felsefe alanında değil, felsefenin yukarıdan aşağıya nüfuz eden özelliğinden dolayı edebiyat, kültür, politika, sosyal yaşam vb. alanlarda da derinden etkilemiştir. Konfüçyüs düşüncesinin sistematik şekilde haritalanması ise Ru (儒家) düşünce ekolü başlığı altında olmuştur.

Konfüçyüs düşünce sistemi, Çin edebiyatında dil ve estetiğin ötesinde, toplumun ahlaki değerleri ve erdemli bireylerin yetiştirilmesi hususlarında önemli görevler üstlenmiştir. Bu düşünce perspektifinden bakıldığında, edebiyat sadece estetik ve haz alma alanı değil, aynı zamanda bireyleri ve toplumları istenilen ahlaki değerler üzerine yönlendirmektir. Tam da bu noktada Konfüçyüs'ün edebiyat teorisi devreye girmektedir. Bu teori, edebi eserlerin bireylerin ahlaki gelişimini teşvik etmesi, toplumsal düzeni desteklemesi ve estetik değerlere uygun olarak yapılandırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak, edebiyat hem bireylerin hem de toplumun moral ve etik değerlerini pekiştiren bir güç olarak değerlendirilir. Bu çalışmada, Konfüçyüs'ün edebiyat teorisine ait temel prensipleri ve bu prensipler aracılığıyla edebiyatın ahlaki, estetik ve işlevsellik açısından ele alınışı incelenecektir.

Anahtar sözcükler: Konfüçyüs, edebiyat teorisi, Lunyu, ahlak, işlevsellik

Confucius' Literary Theory: On the Balance Between Morality,
Aesthetics and Functionality

Abstract

Confucius, who lived between 551 BC and 479 BC, is one of the great thinkers in the history of world thought who made it his life's sole purpose to develop the moral and ethical values of individuals in society. For centuries, Confucius aimed to create a roadmap that would allow all members of society to live in harmony and order. In this context, Confucian thought, which forms the foundation of Chinese intellectual history, has profoundly influenced China not only in the field of philosophy but also in literature, culture, politics, social life, and other areas due to philosophy's

* Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Çin Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı; E-posta: ecceylan@nevsehir.edu.tr; ORCID: 0000-0001-6646-0382

Gönderilme Tarihi: 9 Ocak 2025

Kabul Tarihi: 14 Mart 2025

top-down permeating nature. The systematic mapping of Confucian thought occurred under the heading of the Ru (儒家) school of thought.

In Chinese literature, the Confucian thought system has taken on important roles not only beyond language and aesthetics but also in the moral values of society and the cultivation of virtuous individuals. From this perspective, literature is not just a realm of aesthetics and pleasure but also a means of guiding individuals and societies towards desired moral values. It is precisely at this point that Confucius's literary theory comes into play, emphasizing that literary works should encourage individuals' moral development, support social order, and be structured in accordance with aesthetic values. As a natural consequence, literature is regarded as a force that reinforces the moral and ethical values of both individuals and society. This study will examine the fundamental principles of Confucius's literary theory and how these principles address literature in terms of morality, aesthetics, and functionality.

Keywords: Confucius, literary theory, Lunyu, morality, functionality

GİRİŞ

Felsefe ve edebiyat ilişkisi, halen tartışılmakta olan ve üzerine akademik çalışmalar yapılan başlıklardan biridir. Bu ilişki ise bazı çalışmalarda soyut-somut; bazılarında ise teori ve pratik başlıklar üzerinden ele alınmaktadır. Bu çalışmalardan anlaşılacağı üzere; felsefe ve edebiyat arasında birbirlerine doğru var olan eğilim ve edinimler mevcuttur. Bir filozofun aynı zamanda iyi bir edip olabileceği gibi, bir edip de satırların arasında gizli kalan bir filozof olabilir. Bununla birlikte felsefe dili, sınırlı bir alanda az sayıda muhataba hitap ederken, edebiyat dili geniş bir kitleye ve daha fazla muhataba ulaşan bir dildir. Felsefe; daha çok kavramlar üzerinden yol alırken, edebiyat betimlemeler üzerinden yol almaktadır. Felsefe de edebiyat da farklı mercek numaraları olan gözlükler gibidir. Kişinin görme yetisinin derecesine göre insan denen varlığın arkasında var olan bir dünyayı keşfederler. Hem kendi dünyamızda hem batıda hem de doğuda felsefe ve edebiyat ilişkisi farklı boyut ve derinlikte daima var olmuştur. Çin felsefesi veya Çin düşünce tarihi denildiğinde, akla ilk gelen isim olan Konfüçyüs yaşamı boyunca felsefe ve edebiyat ile iç içe yaşayarak belki de felsefe ve edebiyat ilişkisi üzerine dünya tarihinin en somut örneklerinden birini teşkil etmiştir. Konfüçyüs'ün kendi devri öncesinde var olan eserleri titizlikle derlemesi ve güncellemesi hem felsefe hem de edebiyat alanında isminin anılmasını sağlamıştır. Bundan dolayı Çin edebiyat tarihinde Konfüçyüs düşüncesi temelli, teori ve kuramlar eşliğinde gelişen edebi eserler üretilmiştir. Özellikle Konfüçyüs düşüncesinde bir şeyin güzel anlatılması, o şeyin güzel ifade edilmesi anlam ve mananın yanında estetiğin de olması oldukça önemlidir. Bu bağlamda, güzel olarak ifade edilen bir söz hem estetik hem de anlam ve mana taşımalıdır.

Çin edebiyat tarihi dünya edebiyat tarihinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Özellikle Çin, yazıyı erken dönem kullanan medeniyetler arasında olduğundan dolayı sözlü edebiyat tarihi ve yazılı edebiyat tarihi arasındaki zamansal uzaklık çok değildir. Edebiyat, özü itibarıyla düşünce eksenini etrafında şekillendiği için düşünce akımları edebi eserleri kuramsal açıdan oldukça etkilemiştir. Bilhassa Çin düşünce tarihi açısından kritik öneme sahip olan İlkbahar ve Sonbahar Dönemi ile Savaşan Beylikler Dönemi'nde (MÖ 770–MÖ 221), çok sayıda düşünce ekollerinin ortaya

çıkması ve her bir düşüncenin sorunları farklı bakış açılarından ele almasıyla birlikte, edebiyat teorisinde de bazı önemli kavramlar ortaya atılmıştır. Bu kavramlar, iki binden fazla süredir Çin edebiyatının yaratıcı pratiğini etkilemiş ve Çin edebiyat teorisinin temelini oluşturmuştur (Zhao, 2009, s. 91). Çin düşünce tarihinin en önemli isimlerinden biri olan ve aynı zamanda Çin sınırlarını aşarak başta yakın komşu ülkelere, daha sonra ise dünya düşünce tarihine damga vuran Konfüçyüs düşüncesi Çin edebiyat anlayışı üzerinde de derin bir etki bırakmıştır.

Konfüçyüs, Qin Hanedanlığı (MÖ 221- MÖ 206) öncesi döneminin edebiyat teorisinin önemli isimlerinden biridir. Konfüçyüs'ün "Söz sadece doğru bir şekilde ifade edilmelidir" şeklinde meşhur sözü vardır (Zhao, 2002, s. 56). Bu söz, edebi dilin düşünce ve içeriğinin doğru bir şekilde ifade edilmesi gerektiğinin önemini belirtmektedir. Bu çerçevede, eserlerin içerik ve biçim birliğini savunan bir edebiyat teorisi ortaya koymuştur. Günümüzde bile bu teori, hala pratik bir öneme ve teorik değere sahiptir. Bu nedenle, Konfüçyüs'ün Qin öncesi dönemde edebiyat teorisine yaptığı katkılar Çin edebiyat anlayışını teoriksel olarak derinden etkilemiştir.

Konfüçyüs, toplumun ahlaki ve etik davranışlarını geliştirmeyi kendisine hayat gayesi edinmiş ve yaşamını bu minvalde sürdürmüş olan, sadece Çin'in düşünce tarihine değil dünya düşünce tarihine de tesir etmiştir. Konfüçyüs ideal toplum amacına yönelik çalışmalarını ilkeler üzerinde inşa etmiş ve bu ilkelerin ışığında toplumun her katmanı için gök kubbenin altında uyumlu bir yaşam sunmaya çalışmıştır. Bu ilkeler, yalnızca sosyal ilişkileri değil, aynı zamanda felsefe, tarih ve edebiyat alanında eserlerin biçim ve içeriğinde derin izler bırakmıştır. Çalışma bağlamı açısından, Konfüçyüs düşünce sistemi, edebiyatı sadece estetik bir haz kaynağı olarak görmekle kalmaz, aynı zamanda toplumsal ve ahlaki değerlerin iletilmesi için önemli bir araç olarak değerlendirmektedir. Edebiyat, Konfüçyüsçü perspektife göre, bireylerin erdemli davranışlarını pekiştirmek ve toplumsal düzeni desteklemek için kullanılan tabana yayılan büyük alandır. Bu perspektif ile, edebi eserlerin hem içerik hem de biçim açısından belirli ilkelere göre yapılandırılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Konfüçyüs düşüncesinin temel ilkelerine bakacak olunursa, aslında Konfüçyüs kuramı ile üretilen eserlerin hangi muhteva ve zenginliğe sahip olduğunu görmek ve anlamak mümkün olacaktır. Temel ilkeler şunları içermektedir: ren (仁): insancılık, merhamet; yi (义): doğruluk, adalet; li (礼): görgü kuralları, ritüeller; zhi (智): bilgelik; xin (信): güvenilirlik, dürüstlük vb. Çin hanedanlıklar tarihi boyunca, Konfüçyüs ilkeleri yoğunluk ve derinlik oranları farklı dahi olsa her dönemde bir şekilde iz bırakmıştır.

Çin edebiyatında Konfüçyüs düşüncesi kuramsal bağlamda bireylerin ahlaki öğreticiliğe, toplumsal uyuma, tarihsel bilince, kişisel gelişime ulaşmalarına yardımcı olmalıdır. Genel çerçevesiyle, Konfüçyüs edebiyat teorisi etkisi içerisinde üretilen edebi eserler Çin edebiyatının gelişiminde derin ve kalıcı bir etki bırakmıştır. Bu teorisinin en önemli noktası, edebiyatın sadece estetik bir uğraş olarak değil, aynı zamanda ideal topluma ulaşmanın bir aracı olarak görülmesidir. Günümüzde bile, bu teorilerin izleri modern Çin edebiyatında ve kültürel üretimde görülebilmektedir. Konfüçyüsçü edebiyat teorisinin anlaşılması, sadece Çin edebiyatını değil, aynı zamanda Çin kültürünü ve düşünce yapısını da daha iyi kavramak için önemli bir adımdır.

Bu çalışmada, doküman analizi yöntemi kullanılarak Konfüçyüs'ün edebiyat teorisine dair kaynaklar incelenmiş ve teori aracılığı ile edebiyatın ahlaki, estetik ve işlevsellik açısından inceleme

yöntemleri tespit edilmiştir. Konfüçyüs'ün edebiyat teorisini geliştirmesindeki amacın Konfüçyanizm ile ilişkisi araştırılarak felsefe ile edebiyat ilişkisi ortaya koyulmuştur.

Bu çalışmada şu sorulara cevap aranmıştır.

1. Konfüçyüs'ün edebiyat teorisinin Konfüçyanizm ile ilişkisi bulunmakta mıdır?
2. Konfüçyüs felsefe ve edebiyat arasında nasıl bir ilişki kurmuştur?
3. Felsefe ve edebiyat teorileri aracılığıyla Konfüçyüs'ün temelde ulaşmak istediği amaç ne olmuştur?
4. Konfüçyüs'ün edebiyat kuramı günümüzde halen yaygın olarak varlığını sürdürmekte midir?

1. Konfüçyüs'ün Edebiyat Teorisi

İlkbahar ve Sonbahar ile Savaşan Beylikler dönemi (MÖ 770–MÖ 221), Çin tarihinin hem felsefi hem de siyasi açıdan en yoğun dönüşüm ve değişim süreçlerinden birini temsil eder. Bu dönem, siyasi istikrarsızlığın zirveye ulaştığı, sık sık yaşanan iç savaşlar ve sosyal kaosun hüküm sürdüğü bir zaman dilimi olarak öne çıkmaktadır. Ancak aynı zamanda, Çin düşünce tarihinin temellerinin atıldığı ve entelektüel çeşitliliğin ve zenginliğin zirveye ulaştığı bir felsefi gelişim dönemi olarak dikkat çekmektedir. Bu anlamda, İlkbahar ve Sonbahar ile Savaşan Beylikler dönemi Sinoloji çatısı altında disiplinler arası çalışmalar açısından ilk bakılması gerekli olan özel bir dönemdir. Dönem siyasal istikrarsızlıklar ile anılsa da esasen birçok düşünce akımının adeta bir tohum gibi toprağa düştüğü ve yeşillendiği ender dönemlerden biridir. Günümüz tabiri ile entelektüel hareketliliğin yaşandığı İlkbahar-Sonbahar ve Savaşan Beylikler Dönemi, Çin düşünce tarihinin kurucu unsurlarının şekillendiği ve Çin'in kültürel belleğinin oluşumunda kritik bir rol oynadığı bir dönemi ifade etmektedir. Bu dönemde sorunların yanında çözümler üretilmeye çalışılmış ve onlarca düşünce akımı birbiri ile yarışarak zengin bir tarihi bellek oluşturmuştur. Hiç şüphesiz bu sayfanın başat düşünce ekolü ise Konfüçyüs'ün ekolünü temsil eden Ru (儒家) düşünce ekolüdür. Ru ekolü dışında, bugün dünya çerçevesinde kendisine yer edinen birçok filozof ve düşünce akımı yine aynı dönemde vücut bulmuştur. Laozi'nın Taoizm'i, Mozi'nın Mohizm'i, Zhuangzi vb.

Konfüçyüs hayatın birçok alanında ahlak ve etik temelli düşüncelerini paylaşmayı hatta paylaştığı bilginin işlevsel olmasını oldukça önemsemiştir. Düşüncelerin doğru, anlaşılır ve daha hızlı aktarımının yanı sıra dilin içerik ve biçim olarak birbiri ile uyum zemininde buluşması gerekmektedir. Bu açıdan ele alacak olursak; Konfüçyüs'ün kendisinden önceki dönemlerdeki klasikleri derlemesi ve tasnif etmesi içerik odaklı bir eylem değildir. Konfüçyüs, bu eserleri dil ve biçim bakımından düzenleyerek edebiyatçı kimliğini ortaya koymuştur. Konfüçyüs'ün derlediği eserler arasında; Değişimler Klasığı (易经, Yì jīng)¹, Belgeler Kitabı (尚书, Shàngshū)², Şarkılar/ Şiirler

¹ Değişimler Klasığı, Çin felsefesinin köklerini yansıtan ilk yazılı kaynaklardan biridir. Zhou döneminde ortaya çıkan birçok düşünce akımına kaynak olmuştur. Evrende her şeyin değişim sürecini ifade eden bir rehber niteliğindedir. Detaylı bilgi için bkz. Ünal Chiang, 2019, s. 31.

² Zhou Hanedanlığı ve öncesinde var olan hanedanlıklara ait belgeleri içermektedir. Belgeler genellikle önceki hanedanlıklara ait siyasi yapı hakkında bilgi vermektedir (Okay, 2017, s. 45).

Kitabı (诗经, Shījīng)³, Törenler Klasığı (礼记, Lǐ jì)⁴, İlkbahar ve Sonbahar Kayıtları (春秋, Chūnqiū)⁵ bulunmaktadır. Beş Klasik adlandırılan bu eserler, Konfüçyanizmin ve hanedanlık memurluk sınavlarının temelini oluşturmaktadır.

Konfüçyüs'ün eğitime bakış açısı ve yaklaşımı, Konuşmalar adlı eserin yedinci bölümünde *"Konfüçyüs öğrencilerine dört şey öğretirdi: edebiyat, toplumda yaşamın pratikleri, sadakat ve dürüstlük (Konfüçyüs, 2017, s. 55)"* sözleriyle ifade edilmektedir. Bu ifade, Konfüçyüs'ün öğrencilerini eğitirken kullandığı dört konuyu belirtmektedir: Birincisi, tarihi ve kültürel belgeleri öğrenmek; ikincisi, sosyal yaşama katılmak; üçüncüsü, insanlara karşı sadık ve dürüst olmak; dördüncüsü, iş yaparken güvenilir olmaktır. Konfüçyüs'ün eğitim konuları arasında bulunan "edebiyat" ile kastedilen, tarih ve kültürel belgeleridir.

Edebiyat, Konfüçyüs'ün baş öğretileri arasında yer almıştır, ancak Konfüçyüs'ün vurgu yaptığı edebiyat ile bugün bizim anladığımız edebiyat aynı şey değildir. Tarih boyunca Konfüçyüs'ün edebiyat anlayışına dair çeşitli tanımlar yapılmış olsa da bunların çoğu kavramın özünü yakalamada yetersiz kalmıştır. Konfüçyüs'ün bahsettiği edebiyat, onun düşüncelerini "farklı ifadeler (异辞, yì cí)" yoluyla açıklayan bir araçtır ve bu, günümüzdeki ideolojik veya politik propaganda ile benzetilmektedir. Ancak zaman içerisinde bu kavram, Konfüçyüs düşüncesinin yayılmasından, Konfüçyüs metinlerinin tanıtımına, oradan da "Dao"ın (道) yani yolun aktarımına evrilmiştir. Böylece Konfüçyüsçü edebiyat anlayışı "edebiyatın yol gösterici bir araç olması (文以载道, Wényǐ zài dào) ilkesine dönüşmüştür (Chen, 1998, s. 44).

Konfüçyüs'ün edebiyat anlayışı, günümüz modern edebiyat teorisi perspektifinden ele alındığında, kuramsal olarak net bir başlık altında incelenememektedir. Bu nedenle, Konfüçyüs'ün edebiyat teorisi Çin edebiyat tarihi kronolojisine göre dönemsel incelendiğinde, edebiyat teriminin kendine has içerik ve biçim özelliklerine sahip olduğu gözlemlenmektedir. Öncelikle Konfüçyüs'ün sözlerinin edebiyat alanına ait olup olmadığını netleştirmek gerekir ki burada her metnin edebiyat üzerine bir söylem olduğu düşünülmemelidir. Çünkü bu tür düşünceler doğruların yanlış anlaşılmasına yol açabilmektedir. Bundan dolayı Konfüçyüs, şiirleri ve düz yazıları farklı kategorilere ayırmıştır. Günümüzde şiirler ve düz yazıları farklı türler olarak değerlendirilse de ikisi de edebiyatın alt dalları kabul edilmektedir. Ancak Konfüçyüs'ün sık sık bahsettiği Şarkılar Kitabı bağlamında incelendiğinde, bugün edebiyata yüklenen anlam o dönem için şiir ile eşdeğerdir (Xu, 1996, s. 1). Bundan dolayı Konfüçyüs'ün edebiyat kelimesine yüklediği anlam ile modern edebiyat

³ İçerisinde 305 şiiri ihtiva eden şiir derlemesidir. Günümüze 305 şiir olarak ulaşan bu sayının daha fazla olduğu tahmin edilmektedir. Konfüçyüs'ün siyasete ve ahlak kavramına verdiği önemden dolayı şiirler derlenirken içeriklerine göre seçilmiştir. Genellikle dört heceli, dört satırlı şiirlerdir. Şarkıların büyük bir kısmı, üslup bakımından aşk şarkılarına benzemektedir (Eberhard, 1995, s. 72-73.) İçerik olarak zengindir. Batı Zhou döneminin başlarından İlkbahar Sonbahar döneminin ortalarına kadar siyasi, savaş, toplumsal olaylar ve dönemin gelenek-görenekleri hakkında bilgi vermektedir. İçerisinde bulunan halk şarkıları günümüzde dahi beğeni toplamaktadır. Dönemin adak ritüelleri ve yönetime karşı eleştirilere dair yazılan şiirler de Şarkılar Kitabı'nda yer almaktadır (Liu, 2016, ss. 37-38).

⁴ Çin'in feodal beylikler döneminde vücut bulan beş klasik eser, feodal beylerin ve asilzadelerin halkı nasıl yöneteceğine dair fikirler sunmaktadır. Bu beş klasikten biri olan Törenler Klasığı, soylu kişilerin hayatta nasıl hareket etmeleri gerektiğini öğreten bilgiler içermektedir (Eberhard, 1995, s. 74).

⁵ Vakayiname olarak da bilinmektedir. Konfüçyüs'ün yaşadığı Lu Beyliği'ne dair kayıtları ihtiva etmektedir. Konfüçyüs tarafından derlenmesi sebebiyle Konfüçyüs'a ait ahlak değerlerini yansıtmaktadır (Eberhard, 1995, s. 74).

dünyasının edebiyat kelimesine yüklediği anlam birbirinden farklıdır. Modern dünya genellikle edebiyatı sanatsal bir faaliyet olarak tanımlarken, Konfüçyüs edebiyatı ahlaki ve felsefi değerlerin eğitim yoluyla aktarılması hususunda bir araç olarak görmektedir. Birçok çalışmada örnek olarak verilen ve Çin edebiyat tarihinin en önemli şairlerinden biri olan “Li Bai’in (李白)⁶ eserleri edebi eser midir?” sorusuna modern edebiyat anlayışı ile herkes yüksek sesle “evet” diyecektir, ancak Konfüçyüs’ün edebiyat anlayışına göre Li Bai’in şiirleri bireysel duyguların anlatıldığı bir şiirin ötesinde değildir. Ahlakın geliştirilmesine ve yönetime dair fikirler sunmamaktadır. Dolayısıyla da Konfüçyüs’ün edebiyat teorisi doğrultusunda incelendiğinde, Li Bai’in şiirleri edebi değildir. Sonuç olarak bu durum, Konfüçyüs’ün edebiyat anlayışıyla günümüzdeki edebiyat anlayışı arasında “aynı terimin farklı anlamlarda kullanılması (同词异义, Tóngcí yìyì)” olgusunu ortaya koymaktadır (Chen, 1998, s. 44). Bu bağlamda, Konfüçyüs’ün edebiyat teorisi genel anlamda üç başlık altında incelenmektedir: ahlaki öğreticilik, biçim ve içerik ve işlevsellik.

1. Ahlaki Öğreticilik

Edebiyat, duyguları açığa çıkaran, ortaya koyan, onları irdeleyen, insan duygularını derinden betimleyen bir etkinlik olarak insan varoluşunu aydınatabilecek önemli ipuçları vererek bir bakıma insanları birbirine daha yakından tanıtmaya görevi üstlenir. Bu sebeple edebî ürünler bireylerin birbirlerinin varoluşuna tanıklık etme ve varoluşsal deneyimlerini paylaşabilme imkânı buldukları ürünlerdir (Koç, 2015, s. 111). Başka bir ifadeyle, insana ait soyut veya somut özellikler, haller, davranışlar, hisler, duygular vb. başlıkların derinlemesine derlendiği ve estetik bir dil ile tekrar insana sunulduğu bir disiplin olan edebiyat insanlık tarihinin en önemli disiplinlerinden biridir. Özü itibarıyla insanı anlama veya anlatma gayreti içindedir. Her ne kadar Konfüçyüs’ten önceki dönemlerde var olan mitolojik anlatılar varsa da, Belgeler Kitabı (尚书) gibi eserlerde düzyazı örnekleri bulunsa da Konfüçyüs’ün tartışmalarına dahil ettiği edebi eser yalnızca Şarkılar Kitabı (诗经) olmuştur. Konuşmalar (论语) adlı eserde geçen “wénxué (文学)⁷, “wén (文)⁸ ve “wénzhāng (文章)⁹ terimleri genel olarak akademik çalışmaların tamamını ifade etmektedir. Sadece retorik konularına değinildiğinde, bu terimler bir nebze düzyazı kavramına yaklaşmaktadır. Xu’ye (1996: s. 1), örneğin “Wénxué: Zǐ yóu, zǐ xià (文学: 子游、子夏)¹⁰ ifadesinde, Ziyu ve Zixia’nın “edebi” başarıları aslında onların akademik çalışmalarda yetkin olduklarını belirtmekte, bugünkü anlamda edebi yetkin olduklarına karşılık gelmemektedir. “Bóxué yú wén (博学于文)¹¹ ifadesindeki “wén”, antik kitapların ve metinlerin incelenmesini ifade etmekte; “Huàn hū, qí yǒu wénzhāng (焕乎, 其

⁶ Li Bai (李白): Büyük romantik şair Li Bai (701-762), Tang Hanedanlığı döneminde şiir camiasında ön plana çıkmış başarılı bir şairdir. Li Bai’nin şiirleri, büyük ölçüde açık fikirliliği ve Tang kültürünü yansıtırken kendisi Tang edebiyatının en büyük temsilcilerindendir (Yao, 2016, s. 99).

⁷ Edebiyat anlamına karşılık gelmektedir. <https://www.zdic.net/hans/%E6%96%87%E5%AD%A6> (erişim 20.10.2024).

⁸ Yazı manasına karşılık gelmektedir. <https://www.zdic.net/hans/%E6%96%87> (erişim 20.10.2024).

⁹ Akademik yazın, makale anlamına karşılık gelmektedir. <https://www.zdic.net/hans/%E6%96%87%E7%AB%A0> (erişim 20.10.2024)

¹⁰ Zi You ve Zi Xia Konfüçyüs’ün öğrencilerdendir. Konfüçyüs’ün öğretilerini yaymak için büyük çaba sarf etmişlerdir.

¹¹ Edebi yetkin olmak, edebi ve kültürel açıdan bilgi donanımına sahip olmak anlamına gelmektedir.

有文章)"¹² ifadesindeki " wénzhāng " ise Yao'ın (尧) ritüel ve müziğine karşı yapılan övgü olmakla birlikte bugünkü anlamda makale ve ya akademik yazın anlamına gelmemektedir. (Xu, 1996, s. 1). Özetle, her iki dilde de edebiyatın özü ahlaktır diyebiliriz. Bundan dolayı Çin edebiyatının özellikle Konfüçyüs düşüncesi ile yol alan edebiyatta ahlak ilk maddedir. Ahlak ilkesi ile bireyin hayata dair konumunu en güzel şekilde belirlemek ve insanın insani özelliklerini ön plana çıkarmak oldukça önemlidir. Bir nevi edebi eserlerde ahlaki değerler kelimeler içinde formüle edilmiştir. Böylelikle her bir kelime insana ve insanlığa büyük bir sesleniştir denilebilir.

Konfüçyüs, şiire edebi bir perspektiften bakmaz; onu bir sanat olarak değerlendirmektense, eğitim ve ahlakın bir aracı olarak görmektedir. Bu nedenle, Konfüçyüs'ün şiir anlayışı daha çok ahlaki ve didaktik bir boyuta sahiptir. Konfüçyüs'ün şiir hakkındaki görüşleri zamanla dönüştürülerek edebiyat anlayışının önemli bir parçası haline gelmiştir. Bu dönüşüm, feodal dönemde düşünsel ve kültürel hayatında baskın hale gelmesiyle daha da pekişmiş ve Çin'in edebi yaratımına, estetik anlayışına ve düşünce biçimine derin etkiler bırakmıştır. Konfüçyüs'ün ortaya koyduğu "şiirsel işlev" (诗功, shīgōng), edebiyatın sanatın ötesinde ahlaki ve toplumsal işlevler taşıması gerektiği fikrini öne sürmektedir (Xu, 1996, ss. 3-4). Bu nedenle de Konfüçyüs ile akla ilk gelen erdem ahlaktır. Esas itibarıyla ahlak kavramı üzerine şekillenmeyen hiçbir şeyin özünde temeli sağlam değildir. Bundan dolayı Konfüçyüs düşüncesi edebiyatta ahlak kavramını çok yönlü ele almıştır. Konfüçyüs'ün ahlak kavramına dair öne sürdüğü hususlardan bazıları şunlardır: Edebiyatın ahlaki eğitici rolü, ahlak kavramının kapsamı ve ölçütü, iyi ve kötü tercihlere rehberlik etmesi yoluyla doğrunun bulunması, övgü ve eleştirinin dozunun ayarlanması hem sanatçının hem de okuyucunun birbirine olan sorumluluğu, sanatçının edebi özelliklerinden önce ahlaki sorumluluğunun önce gelmesi vb. (Zhang, 1993, ss. 76-77). Kısacası, Konfüçyüs'ün ahlak anlayışı doğrultusunda, edebi eseri meydana getiren yazar, eser ve okuyucu arasındaki iletişimin çok yönlü ahlak süzgecinden geçirilmesi gerekmektedir.

Edebiyat, aslında dönemin sosyal ve siyasi sorunlarına çözüm üretmesi açısından ortaya koyulmuştur. Bu dönemdeki birçok düşünce akımı felsefenin alanına girse de Çin toplumu edebiyat tarihine Konfüçyüs klasiklerini ve diğer filozoflara ait eserleri de dâhil etmektedir. Çin edebiyatının şiir formu ile başlaması, düzyazı türünde verilen eserlerde dahi vezin ölçüsü ile dikkat çekmiştir. Hanedanlıklar boyunca asilzade sınıfı tarafından okunan ve ezbere bilinen bu klasikler Çin tarihinin, kültürünün ve edebiyatının gelişiminde büyük rol oynamıştır. Konfüçyüs, Savaşan Beylikler döneminden itibaren bizzat veya ölümünden sonra öğretileri ile toplumun iyi bir ferdi olmak adına ahlak temelli edebi eserlerin okunması ve oluşturulması için çaba sarf etmiştir. Fakat bu ahlak temelli edebiyat yaklaşımı, Çin edebiyatında uzun süre boyunca süren kuralcı bir geleneğin temelini oluşturmuştur. Konfüçyüs'ün düşünceleriyle şekillenen bu anlayış, sanatsal gelişimi sınırlayan bir çerçeve yaratarak, edebiyatın bağımsız ve bireysel bir estetik değer olarak görülmesini zorlaştırmıştır. Çin edebiyatında estetik kaygılardan çok, eserlerin toplumsal düzenin

¹² Edebi ve yazınsal olarak parlak bir başarıya sahip olduğuna işaret eder, ancak burada ifade edilen Yao'ın yönetim anlayışına dair övgüdür. Burada, makale ile ifade edilmek istenen Yao'ın hükümlerliği boyunca kazandığı başarılarıdır.

bir parçası olarak değerlendirilmesi, edebiyatın ele aldığı konuların daralmasına ve sanatsal yeniliklerin sınırlandırılmasına yol açmıştır (Xu, 1996, s. 4).

Konfüçyüsçü düşünce, insan doğası teorisinden hareketle ahlaki eğitimin gerekliliğini vurgulamış ve sanatı ahlaki eğitim için özel bir araç olarak kabul etmiştir. Bu anlayışa göre, sanat estetik bir değer taşımakla beraber aynı zamanda toplumun ahlaki değerlerini yansıtan ve pekiştiren bir rol üstlenmektedir. Belirgin özelliklere sahip olan bu Konfüçyüsçü edebiyat anlayışı, hem edebiyatın hem de ahlakın gelişimi üzerinde önemli etkiler yaratmıştır. Bu yaklaşım, edebiyatın toplumsal sorumluluğunu vurgularken ahlaki değerlerin de sanat yoluyla daha etkili bir şekilde aktarılabilirliğini savunmaktadır. Konfüçyüs düşüncesine göre; bir eserin olmazsa olmaz özelliği Çin kültüründe tanımlanan ve kabul edilen ahlak kavramını barındırmasıdır. Aksi takdirde ahlaki değerlerden yoksun bir eser kusurlu ve noksan olacaktır. Edebiyat ile ahlaki değerler arasındaki ilişki sorunu geçmişten günümüze süren meselelerdendir. Antik dönemlerde, bu sorunu ilk ele alan ve sorunu çözmeye yönelik çalışmalar yapan düşünce akımı, Konfüçyüs'ün temsil ettiği okullar olmuştur. Bu çalışmalar sonucunda, Antik Çin edebiyatında var olan ahlak anlayışı ve geleneği şekillenmiştir (Zhang, 1993, s. 74).

Ahlak kavramına ilişkin olarak; Konfüçyüs, insan doğası sorununu ele almış ve bireyin doğuştan gelen "doğası" ile sonradan kazanılan öğrenimini karşılaştırmalı olarak incelemiştir. *"Doğalar birbirine yakındır, alışkanlıklar ise birbirinden uzaklaştırır"* sözü ile insan doğasının iyi ya da kötü olup olmadığını belirtmese de sonradan kazanılan öğrenim ve alışkanlık kavramlarının önemine dikkat çekerek öğretimin önemine vurgu yapmıştır. Böylelikle Konfüçyüs, eğitim yoluyla erdemli insan davranışına sahip ideal kişiliği yetiştirmeyi amaçlamıştır (Zhang, 1993, s. 75). Konfüçyüs'ün insanı ele alırken doğası ve alışkanlıkları ile birlikte ele alması ve özellikle hangi alışkanlıkların birey tarafından edinilmesi noktasında eğitimin ve öğretimin ne denli rol oynadığı üzerinde önemle durduğunu görmekteyiz. İnsan seçemediği bir ailede dünyaya gelmesiyle birlikte dünya hayatına dair öğrenimine başlayarak daha sonra ailenin çok uzağında farklı yaşam ve düşünce biçimlerinde şekillenmektedir. Bu şekillenme ise etkileşim içerisinde bulunduğu kişiler, okuyacağı eserlerin duygu ve düşüncesine hitap şekli ve içeriği ile yakından ilgilidir. Bu noktada edebi eserler kişiye zihinsel beslenme için sayısız eser ortaya koymaktadır. Nasıl ki biyolojik beslenme vücudumuzu ve biyolojik sağlığımızı etkilemektedir, aynı şekilde okuduğumuz edebi eserlerde zihnimizi ve ruh sağlığımızı yakından etkilemektedir. Bundan dolayı bireye sunulacak edebi eserlerde sadece estetik unsurlar aranmamalı, aynı zamanda ahlaki unsurları ne denli barındırdığı da göz önünde bulundurulmalıdır.

Konfüçyüs'ün edebiyat teorisinin ahlak temelli olduğunu gösteren bir diğer örnek ise şu sözdür: *"(Sekiz sıra dansçılar bölümünde (论语八佾)) Konfüçyüs, Shao¹³ müziği için "Çok güzel ve çok iyidir" der. Wu¹⁴ müziği için ise "Çok güzel ama yeteri kadar iyi değildir" der* (Konfüçyüs, 2017, s. 30). Buradan da anlaşıldığı gibi, bir eserin sanatsal güzel olması ile iyi olmasının arasında çok fark vardır. Sanatsal kaidelere göre, her iki müzik de güzeldir, ancak ahlaki kaideler göre Shao müziği güzellik ve iyi olma yani kalite açısından bir bütüncüllüğü temsil ederken, Wu müziği tek yönlü

¹³ Shao: Efsanevi İmparator Shun'a ithafen yapılan bir şarkı ve dans (Konfüçyüs, 2017, s.30).

¹⁴ Wu: Zhou Hükümdarı Wu zamanında bir şarkı ismi (Konfüçyüs, 2017, s.30)

olarak güzelliği temsil etmekte olup kaliteli olma tarafını geri planda kalmaktadır. Bu da her güzel olanın iyi olacağı şeklinde bir kaide olmadığına; güzel ve iyi olanın bir arada olmasının ise ahlaklı olduğuna işaret etmektedir.

2. Biçim ve İçerik

Edebi eserde biçimsel unsurlar, dilin kullanımı, anlatım tarzı, yapısal unsurlar ve stilistik özellikleri barındırmaktadır. Okuyucunun eseri algılama şekli üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. İçerik ise edebi eserin ruhunu oluşturan karakterler, duygular ve temalardır. Bir nevi biçim eserin fizyolojik özelliklerini oluştururken, içerik ise eserin ruhuna ait özelliklerini oluşturmaktadır. Biçim ve içeriğin uyumlu olduğu eserlerde ise edebiyat vücut bulur. Aksi takdirde biçimi iyi ancak anlam ve muhteva açısından eksik eserler veya anlam ve muhteva açısından iyi ancak edebi lezzetten uzak eserler oluşur. Konfüçyüs'ün edebiyat teorisinde de biçim ve içerik uyumunun bir edebi eserin olmazsa olmazı olduğu görülmüştür. Konfüçyüs'e göre; içerik ahlaki perspektiften bakıldığında ortaya çıkan en önemli kelime "gerçek"tir. Bu gerçeklik, toplumsal geleneklerin gözlemlenmesine ve kavranmasına olanak tanımaktadır. Ayrıca, şiirin bir iletişim aracı olarak kullanılması, düşüncelerin ifade edilmesine ve eleştiri yapmaya imkân sağlamaktadır (Zhao, 2009, s. 93-94)."

Konfüçyüs, gerçeklik bağlamından uzak olan bir edebi eserde söz ve öz arasında kopukluk olabileceğini savunmuştur. Bundan dolayı edebi bir eserin gerçek duyguları ifade etmesi gerektiğine vurgu yaparak eserde sahte duygulara yer vermeyi reddetmiştir. Biçim ve içeriğin birbirine bağımlı olması ve bununla birlikte söylem- anlam ilişkisine önem verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu nedenle Konfüçyüs'ün anlamı tam ifade etme yöntemi, yalnızca bir konuyu veya gerçeği kavramsal olarak açıklamakla kalmaz; aynı zamanda mecaz, sembolizm gibi anlatım teknikleri kullanarak karşı tarafın duygu ve düşüncelerini mümkün olduğunca net bir şekilde anlatılmasını da içermektedir (Zhao, 2009, 94-95).

Konfüçyüs'ün *Konuşmalar* adlı eserinin "Wei Ling Gong (卫灵公篇)" bölümünde yer alan "Sözler düşünceyi taşır (Konfüçyüs, 2017, s.125)." sözü ilk bakışta Konfüçyüs'ün sözcüklere sadece düşüncenin taşınması görevini verdiğini ve "anlamsal açıdan sorun yoksa maksat hasıl olmuştur" anlayışı itibarıyla yüzeysel bir manaya sahiptir. Burada asıl anlatılmak istenen ise düşünceyi esas anlamından uzaklaştırarak abartılı ve süslü bir dil kullanımının önüne geçilmesi gerektiğidir. Asıl olan düşüncenin sözcüklerle, orantılı bir biçim ve üslup ile sunulmasıdır. Çünkü özü itibarıyla oku hedefine götürecek yay olduğu gibi sözü de hedefine biçim götürecektir. Bu söz için biçim ile içerik arasındaki orantısal ve yoğunluk oranı elbette tartışılabilir ancak biçimin hiç önemi yoktur demek düşüncenin aktarımı açısından yanlıştır. Bu noktada bilim insanı Zhao (2009) "Ön-Qin Döneminde Konfüçyüsçülük ve Taoizm'in Edebiyat Teorisi Alanındaki Başarıları Üzerine Bir İnceleme (试论先秦儒道两家在文学理论探索上的成就)" adlı çalışmasında Konfüçyüs'ün biçim ve içeriğe verdiği önemi şu şekilde özetlemiştir: "Konfüçyüs, düşünce sisteminde sıklıkla iyi ve gerçek kavramlarına vurgu yapar. Biçim ve içerik ilişkisinde özü, yani içeriği daha fazla önemser. Özellikle erdem ve insani değerlere aykırı olan süslü ifadelerle karşı çıkar ve süslü sözler erdemi bozar diyerek bu görüşünü açıkça dile getirir. Konfüçyüs şöyle der: "Morun kırmızıyı geçmesine, Zheng müziğinin güzel müziği bozmasına ve kötü sözlerin bir ulusu mahvetmesine karşıyım (Zhao, 2009, s. 93-94)."

Bu tutum, Konfüçyüs'ün düşünce sistemine uygundur ve onu sıradan edebiyatçılardan ayıran en önemli özelliği de budur. Konfüçyüs, bir şiirin öncelikle iyi niyetle yazılması gerektiğini ve duyguların samimi bir şekilde ifade edilmesinin öncelikli olduğunu savunmaktadır, fakat bu temel sağlandıktan sonra şiire sanatsal bir bakış açısı kazandırılmalıdır. Konuşmalar'da yer alan Ba Yi bölümünde Zixia, "*Gamzeli bir yüzün gülüşü ne hoştur. Karası akı belli göz süzüşü ne alımlıdır. Bembeyaz bir zemine [rengarenk] çiçekler çizmek ne güzeldir ah* (Konfüçyüs, 2017, s. 24)" şiirinin ne anlama geldiğini sorar. Konfüçyüs ise "*Önce beyaz zemin vardır ve üzerine çiçekler dizilir* (Konfüçyüs, 2017, s. 25)" şeklinde cevap verir. Zixia, bu ifadenin ritüeller ile ilgili olup olmadığını sorgulasa da, Konfüçyüs burada karakterin tasvirine odaklanmaktadır. Yani, iyi bir öz eserin temelini oluşturmaktadır. Samimi duyguların var olduğu bir içerik her zaman daha etkileyici olacaktır. Yalnızca biçime odaklanılırsa özden yoksun kalınır ve ortaya çıkan içerik hiçbir zaman etkileyici olamaz.

Biçim ve öz hakkında Konfüçyüs'ün erdemli bir insanın manevi zenginliğinin nasıl olmasını tanımlayan "*Sadelikte zenginlik vardır, kabalıktan kaçınmak mümkün olmasa da zenginlik sadeliktedir, yüzeysellikten kaçınmak da mümkün olmaz. Zenginlik ve sadelik, işte bu, Üst İnsan'a yakışandır* (Konfüçyüs, 2017, s. 47-48)" sözü bulunmaktadır. Konfüçyüs tarafından söylenen bu sözün birincil açıklaması ve anlamlandırılması insan kişiliğinin nasıl ideal bir kişiliğe dönüşeceği üzerinedir, ancak bilim insanı Jin Xin "Konfüçyüs'ün Edebiyat Teorisi Üzerine İnceleme (从《论语》看孔子关于文学评价的阐释思想)" adlı çalışmasında bu sözün aynı zamanda Konfüçyüs'ün edebiyat teorisinde bulunan biçim ve içeriğe uygun olduğuna değinmiştir.

Konfüçyüs'ün bu düşüncesi, sadece insanın kişilik gelişimiyle sınırlı kalmaz, edebiyatın doğasına da uyarlanabilir. Öz (质, zhì) burada eserin derin düşünsel içeriğini temsil ederken, biçim (文, wén) eserin sanatsal ve estetik çekiciliğini ifade eder. Konfüçyüs'e göre, iyi bir edebi eser, tıpkı ideal bir insan gibi olmalıdır. Eserin içeriği sağlam olmalı ve içerik sanatsal özellikler taşımalıdır. Biçim ve özün (içeriğin) bir arada sunulması, edebi eserin içerik ve estetik dengesine ulaşmasını sağlayacaktır (Jin, 2007, s. 141).

Bu noktada şu söylenebilir ki Çin bilim insanları Konfüçyüs'e ait bir sözü ilk anlam ve mana ekseninde farklı şablonlarda farklı disiplinlere uyarlayabilmektedirler. Konfüçyüs'ün *Konuşmalar* adlı eseri bu yönüyle ilk izlenimden daha fazla zengin bir içeriğe sahiptir.

Yukarıdaki açıklamalar ve örneklerden de anlaşılacağı üzere Konfüçyüs biçim ve içerik konusunda genellikle "Orta Yol (中庸)"¹⁵ ilkesi çerçevesinde değerlendirme yapmıştır. Biçim ve içeriğin birbiri ile orantılı bir şekilde uyum içerisinde olması hem söylenen sözün içeriğini hem de söyleniş biçimini güzelleştirmektedir. Diğer bir deyişle, Konfüçyüs edebiyat ve sanat eserlerinde aşırıya kaçmaktan kaçınmayı öğütlemektedir. Böylelikle teoride kendi içerisinde sanatsal estetiği barındıran ama söylenmek isteneni de gölge bırakmayacak bir edebiyat teorisi anlayışı hâkimdir.

¹⁵ Orta Yol (中庸): Aşırılıktan kaçınmak, her şeyi kararında yapmak, ölçülü olmak, her şeyin kararında olması, abartılı davranışlardan uzak durmak gibi anlamlara gelmektedir. Konfüçyüs'ün temel ilkelerinden biridir (Okay, 2017, s. 34).

Orta Yol (中庸) ilkesi, özellikle biçim konusunda Çinli edebiyatçıların belirli bir kalıbın dışına çıkılmaması konusunda sınırlar çizmiştir. Bu sınırlar ise Çin edebiyatının hem gelişiminde hem de geri kalmasında önemli rol oynamıştır. Belirli kanonlar ile yazılan eserler doğal olarak çok uç noktalarda gezinememektedir. Bu ise bir nevi standart sağlamıştır. Bir yönüyle biçimden daha çok öğretici ve ahlaki unsurlar barındıran eserler meydana getirilmiştir. Yalnız bu bahsi geçen olumlu noktayı gölgede bırakabilecek olumsuzluklar ise yazarların düşüncelerinin belirli bir kalıp çerçevesinde sınırlanması ve bu bağlamda kalıpların dışında bir anlatımla eser meydana getirmelerinin önünün kesilmesidir. Bu noktadan bakıldığında, Konfüçyüs'ün edebiyat anlayışı olumlu ve mükemmel değildir. Bu teori ile edebiyat belirli sınırlar içerisinde tutulduğu için edebiyatın farklı kuram ve teoriler üzerine gelişmesi uzun zaman almıştır.

3. İşlevsellik

Konfüçyüs toplumsal ve yönetsel istikrarın olmadığı, kaosu uzun yıllar hüküm sürdüğü bir zamanın bireyi olarak istikrar ve düzenin en ideal şekilde nasıl sağlanması hakkında gayret ve çaba göstermiştir. Ancak, Konfüçyüs sadece düşünmenin ve bilgi edinmenin tek başına yeterli olmadığını düşünerek edinilen bilgi ve edimlerin teoriden pratiğe dökülmesini savunmuştur. Bu sebeple, Konfüçyüs düşünce sisteminde hem felsefi anlamda hem de edebi bağlamda teorisinin yanında işlevsellik temel ilkelerden biri olarak görmüştür.

Konfüçyüs, ideal toplum ve ideal yönetim düşüncesini gerçekleştirmek için öncelikle eğitime önem vermiştir ve ilk öğretmen unvanı ile anılmaktadır. Bundan dolayı Konfüçyüs'ün hayatında büyük bir yer edinmiş eğitimin en ideal şekilde verilmesinin ve uygulanmasının yolu ise edebiyattan geçmektedir. Zira iyi bir eğitim değerli edebi eserler üzerinde yükselmektedir. Konfüçyüs'ün eğitim anlayışında, değerli olarak görülen eserlerin başında Şarkılar Kitabı, Belgeler Kitabı, Törenler Kitabı, müzik, okçuluk ve arabacılık gibi altı sanatı (六艺, liù yì) içeren eserler büyük önem taşımaktadır. Özellikle Şarkılar Kitabı, Konfüçyüs ve sonraki Konfüçyüsçü düşünürlerin düşünce dünyasında yüksek bir konuma sahiptir (Liu, 1990, s. 81).

Konfüçyüs'e göre edebi bir eser, kişiye doğru ve ahlaklı olanı öğretmelidir. Eğer edebi eser ahlaki değer bakımından eksik ve yetersiz ise her ne kadar okura haz verse de bu, çok makbul değildir. Çünkü iyi bir edebi eser bireyin içsel dünyasında dokunmalı ve o kişiye erdem kazandırarak ideal ve örnek insan olma yolunda değer katmalıdır. Bu tezin temelinde ise Konfüçyüs'ün *Konuşmalar* adlı eserinde, özellikle "Şarkılar Kitabı" üzerinden edebiyatın bir alt dalı olan şiirler üzerinden verdiği işlevsellik mesajları yatmaktadır. Örneğin; *Konuşmalar* kitabında Yang Huo bölümünde şiirin kişiye kazandırdığı özellikler ve edimler hakkında Konfüçyüs şu sözü söylemiştir: "Öğrencilerim neden şiirleri incelemiyorsunuz? Şiir okumak, hayal gücünü artırır, gözlem gücünü yükseltir, başkalarıyla bir araya gelmenizi sağlar, hıciv yeteneğinizi geliştirir. Yakınıınızda bu yöntemleri kullanarak anne ve babanıza; uzağınızda bu yöntemle hükümdarınıza hizmet edebilirsiniz, ayrıca kuşların, hayvanların ve ağaçların isimlerini öğrenirsiniz (Konfüçyüs, 2017, s.136)"

Konfüçyüs bu sözü ile bir edebi eserin işlevselliğinin kişiye bazı özellikler kazandırması gerektiğini ve bu kazanılan özellikler ile yakın ve uzak sosyal çevresine hizmet ederek örnek bir birey olabileceğinin altını çizmektedir. Ayrıca edebi eserlerin genel anlam ve muhtevası dışında satır aralarında çeşitli bilgiler ve öğrenimler edilebileceğini vurgulamıştır.

Aynı eserde *Tai Bo* bölümünde şu cümlelere yer verilmektedir: “*Şiir bana ilham verir. Tören adabı toplum içinde ayakta kalmamı, müzik de öğrendiklerimi tamamlamamı sağlar* (Konfüçyüs, 2017, s.61)”. Bu sözü ile Konfüçyüs edebi eserlerin kişiye ilham verdiğini ve bir düşünce yolu açtığını vurgulamak istemiştir, ancak sadece bunun yeterli olmadığını, edebi bir eserin tören ve müzik ile bütüncüllük oluşturduğunu ve böylelikle öğrenme eyleminin tamamladığını savunmuştur. Yine aynı eserde şu cümleler geçmektedir: “*Shi Jing’deki* ¹⁶ *300 şiiri bilenlere yönetimde bir sorumluluk verilirse, bu sorumluluğu yerine getiremez; başka bir beyliğe elçi olarak gönderilse kendi başına gidip müzakere edip kadeh tokuşturamaz* (Konfüçyüs, 2017, s. 101)”. Bu söz, edebi bir eserin okunması ve öğrenilmesinin çok önemli olmadığını, esasen öğrenimin teoriden pratiğe dökülmesinin çok daha önemli olduğunun altını çizen önemli sözlerden biridir. Bu söz ile kastedilen şudur ki Çin klasik eserlerinin en önemli parçasından biri olan Şarkılar Kitabı’ndaki tüm şiirleri ezberlesen dahi öğrendiğin bilgiyi siyasette uygulayamaz veya diplomatik görüşmelerde kendini doğru ifade edemezsen, öğrendiklerinin hiçbir değeri yoktur.

Özetle, Konfüçyüs'e göre, şiir insanın hayal gücünü geliştirebilir, gözlem becerisini artırabilir, toplumsal uyumu güçlendirebilir ve duygusal ifadeyi kolaylaştırabilir. Aynı zamanda, bireylerin aile büyüklerine ve yöneticilere karşı görevlerini yerine getirmelerine yardımcı olur ve doğayı tanımlarını sağlar. Kısacası, Konfüçyüs edebiyatın bireysel ve toplumsal gelişime katkı sunduğunu savunmaktadır. Bu nedenle, “öğrenimi uygulamayla birleştirmeyi (学以致用, xué yǐzhì yòng)” teşvik eder (Liu, 1990, s. 80). Konfüçyüs, öğrencilerinin yalnızca kitapta bulunan bilgileri öğrenmelerini değil, öğrendikleri bilgiyi hayat içerisinde eyleme geçirmelerini istemiş ve buna değer vermiştir. Bu eylem, Konfüçyanizm’e göre esas olarak ahlaki pratik ve politik uygulama anlamına gelmektedir. Burada eylem, ahlaki erdemin sosyal hayatta uygulanması anlamında kullanılmaktadır (Wang, 1998, s. 23-24). Konfüçyüs’ün “ideal insan sözlerinde tutarlı, eylemlerinde çabuk olmalıdır) sözü de işlevsellik ilkesini desteklemektedir. Zira eğer edebiyat eyleme dönüşmezse, edebiyat gerçek anlamından uzakta kalmaktadır. Bundan dolayı Konfüçyüs edebiyat ve eylem noktasında eyleme daha fazla önem atfetmektedir.

Konfüçyüs, edebiyatın insan ve toplum üzerinde etkisini gözlemlemiş ve bu etkinin en doğru şekilde insan ve topluma yansımaları için çaba sarf etmiştir. Bilginin kaynağı olan eserler Çin edebiyatının temelini oluşturduğu için iyi bir edebi eseri öğrenmenin birey ve toplum tarafından uygulanabilirliğinin önemi üzerinde durmuştur. Bu yönüyle Konfüçyüs’e göre edebi eser gerçekçi, orantılı bir biçime sahip olmalı ve uygulanabilir içeriğe sahip olmalıdır. Konfüçyüs’ün edebiyat teorisini bize somut olarak sunan bizzat kendisidir. Bu teoriye göre bizzat kendisi Şarkılar Kitabı adlı eserde var olan 3000’den fazla şiiri 305 sayısına kadar düşürmüştür.

SONUÇ

Konfüçyüs düşüncesi, iki bin yılı aşkın süredir Çin feodal toplumunun egemen ideolojisi olmuştur. Kadim Çin medeniyetinin gen yapısı içerisinde en baskın gen diyebileceğimiz Konfüçyüs düşüncesi son derece zengin ve kapsayıcı içeriğe sahiptir. Zaman değirmeninin çarkları arasında

¹⁶ Şiirler/Şarkılar Kitabı anlamına karşılık gelmektedir.

değişen koşullara ve farklı düşüncelere rağmen, ana akış sürekli olarak varlığını sürdürmeyi başarmıştır. Konfüçyüs geleneklerin, ritüellerin, ahlakın ve kargaşanın zirve olduğu dönemde yaşadığı için duygu ve düşüncelerini gelenek, ritüel, ahlak ve düzen üzerine şekillendirme gayreti içerisinde olmuştur. Bundan dolayı edebiyat alanında da içerik ile biçimin uyum içinde olması ve abartıdan uzak olarak söylenmek isteneni en güzel şekilde söylenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Konfüçyüs bu yönüyle tatbik edilebilen ve hayata dokunabilen bir edebiyat anlayışını benimsemiştir.

Konfüçyüs, hem düşünür olması hem de tarihinin ilk öğretmeni olarak sözün gücünü çok önemsemiştir. Düşüncenin ve bilginin doğru aktarılması ancak doğru kelime seçimi ve doğru yapıların kullanımı mümkündür. Bu bağlamda, sözün doğruluğu kadar sözün nasıl söylendiği de önemlidir. İyi ve doğru seçilmiş sözler, başta bireyin, daha sonra da katman katman toplumun ahlak ve etik değerlerini baş tacı yapmasını sağlar. Böylelikle erdemli bireyden erdemli topluma doğru yol alınır. Bu açıdan Konfüçyüs'ün edebiyat teorisi, yalnızca estetik bir hazdan daha çok, ahlak ve erdemi iki ana unsur olarak görür. İçerik ve biçim arasındaki dengeyi savunarak, her iki ögenin de birbirini tamamlayan ve destekleyen işlevleri taşıması gerektiğini vurgular.

Konfüçyüsçü edebiyat teorisi, denge, ahenk ve uyum bileşenlerini içerisinde barındırmaktadır. Hem içerik, hem duygu ifadeleri hem de dilsel biçim açısından "ılımlılık, yumuşaklık, ciddiyet ve derinlik" gereklidir. Eserlerde samimi duygulara yer verirken aşırıya kaçmamalı, yıkıcı ve hiddetli öğeler bulunmamalıdır. Bu ilkelere uymayan eserler iyi bir sanat eseri olarak kabul edilmez. Konfüçyüsçüler, genellikle ahlak ilkesini benimsediklerinden ahlaki eleştiriyi sanat eleştirisinin temel yöntemi olarak kullanmışlar ve şiirler kuşlar, hayvanlar, bitkiler veya aşk hakkında yazılsa dahi bunları ahlaki bir bakış açısıyla değerlendirmişlerdir (Zhang, 1993 s. 76).

Konfüçyüs, insanın doğasına uygun olarak ahlaki eğitimin gerekliliğini vurgulamış ve edebiyatı ahlaki eğitim için özel bir araç olarak kabul etmiştir. Ahlak daha çok insan doğası ile ilgili iken edebiyat daha çok duygularla ilgilidir. Ahlak, insanı erdemli yapma yolunda ilerlerken duygular insanı yanlış yola sevk edebilir. Bundan dolayı belirgin özelliklere sahip olan Konfüçyüs'ün edebiyat teorisi hem edebiyatın hem de ahlakın gelişimi üzerinde uzun yıllar süren etkiler yaratmıştır. Bu etkiler, tüm düşünce sistemleri gibi bütünüyle olumlu ya da olumsuz değildir. Elbette bu edebiyat teorisinin eksik ve noksan yönleri de mevcuttur. Bu eksiklik ve noksanlık ise edebi eser oluşturma temeline ahlaki ve etiği koyulması ile yeni ve farklı edebi eser oluşumunun önüne geçilmesidir. Olumsuz etkilerine rağmen Konfüçyüs'ün edebiyat teorisi uzun yıllar boyunca etkisini sürdürmüş ve edebiyatçıların basmakalıp düşüncelerin dışına çıkmasını engellemiştir.

Şiirlerdeki vezin, gerçekçilik ve ahlak ölçütü edebiyatçıların hayal gücünü bir süreliğine sınırlandırmıştır. Dolayısıyla Konfüçyüs, derlediği kitaplar ve ortaya koyduğu edebiyat teorisi ile Çin edebiyatına ve kültürüne etki eden bir miras bırakmıştır. Hakikati ve ahlaki değerleri ortaya koyan bir anlayış ile şiirlerin bu bağlamda yazılmasını desteklemiştir. Edebiyatta sosyal işlevselliğe önem verirken, edebiyatın duygu, düşünce ve hayalleri ifade eden, yer yer hayal gücünü kullanarak abartılara yer verilen kaidelere bağlı olmadan ortaya koyulan bağımsız sanat anlayışına sınır koymuştur. Bu düşünce yapısı, esasen feodal beylikler dönemine fayda sağlarken, diğer dönemlerde

yeni akımların ortaya çıkmasıyla yer yer önemini kaybetmiştir, fakat buna rağmen günümüze kadar gelmeyi başarmıştır.

Konfüçyüs'ün hayali olan erdemli insan/ideal insan (君子 junzi) kavramı üzerinden edebiyat teorisini açıklayacak olursak; iyi bir edebi eser, tıpkı bir erdemli insan/ideal insan (君子 junzi) gibi olmalıdır. Edebi bir eser, hem sağlam bir içerik hem de etkileyici bir sanat unsuru taşımalıdır. Biçim ve içerik uyumu bir edebi eserin en yüksek seviyede temsilini ancak ve ancak ahlak temelli sağlar. Konfüçyüs'e göre edebiyat topluma hizmet etmelidir. Edebiyat ile ideal insana ve ideal topluma ulaşılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Chen, Jian (1998). Lun Kongzi de Wenxue Guan. *Song Liao Xuekan (Shehui Kexueban)*, 8 (4), 44-48. (陈坚. (1998). 论孔子的文学观. 松辽学刊 (社会科学版), 8 (4), 44-48.)
- Eberhard, Wolfram (1995). *Çin Tarihi*. Türk Tarih Kurumu.
- Jin, Xin (2007). Cong "Lunyu" Kan Kongzi Guanyu Wenxue Pingjia de Chanshi Sixiang. *Liaocheng Daxue Xuebao*, (2), 141-142. (靳新. (2007). 从《论语》看孔子关于文学评价的阐释思想. 聊城大学学报 (社会科学版), (2), 141-142.)
- Koç, Emel (2015). Felsefe ve Edebiyat. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 105-118.
- Konfüçyüs (2017). *Konuşmalar* (Çev. G. Fidan). İstanbul: Dedalus Kitap.
- Liu, Jiankang (1990). Shilun Kongzi de Wenxue Guan. *Changsha Ligong Daxue Xuebao: Shehui Kexueban*, (4), 78-83. (刘剑康. (1990). 试论孔子的文学观. 长沙理工大学学报: 社会科学版, (4), 78-83.)
- Liu, Zhaoming (2016). *Zhongguo Wenxue Yi (Tuerqi Ban)*. Likya. (刘召明 (2016). 中国文学一(土耳其版). Likya.
- Okay, Bülent (2017). *Konfüçyüs: ve Çin Felsefesinin Temelleri*. Bilge Kültür Sanat.
- Ünal Chiang, Gonca (2019). Son Filozof: Tayvanlı Shi Zuocheng ve Eseri. *Türkiye'de Tayvan Çalışmaları-II* içinde (Ed. M. Dünder, ss. 27-44), Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Wang, Qizhou (1998). Lun Kongzi de Wenxue Guannian-Jian Shi Kong Men Si Jiao. *Kongzi Yanjiu*, (1), 19-25. (王齐洲. (1998). 论孔子的文学观念——兼释孔门四科与孔门四教. 孔子研究, (1), 19-25.)
- Xu, Yingpei (1996). Lun Kongzi Wenxue Jianshang Lun de Shanbian yu Gongguo. *Nantong Daxue Xuebao: Shehui Kexue Xueban*, (2), 1-6. (徐应佩. (1996). 论孔子文学鉴赏论的嬗变与功过. 南通大学学报: 社会科学版, (2), 1-6.)
- Zhang, Liufang (1993). Lüelun Rujia de Wenxue Lunli Sixiang. *Nanjing Shifan Xuebao: Shehui Kexueban*, (1), 74-77. (张留芳. (1993). 略论儒家的文学伦理思想. 南京师大学报: 社会科学版, (1), 74-77.)

- Zhao, Kuifu (2009). Shi Lun Xian Qin Ru Dao Liang Jia Zai Wenxue Lilun Tansuo Shang de Chengjiu. *Jiangxi Shehui Kexue*, 29(2), 91-96. (赵逵夫. (2009). 试论先秦儒道两家在文学理论探索上的成就. 江西社会科学, 29(2), 91-96.)
- Zhao, Shengde (2002). Shi Lun Kongzi de Wenxue Lilun. *Wanglin Shifan Xueyuan Xuebao*, 23 (2), 56-59. (赵盛德. (2002). 试论孔子的文学理论. 玉林师范学院学报, 23(2), 56-59.)

İnternet Kaynakları

- <https://www.zdic.net/hans/%E6%96%87> (erişim 20.20.2024).
- <https://www.zdic.net/hans/%E6%96%87%E5%AD%A6> (erişim 20.10.2024).
- <https://www.zdic.net/hans/%E6%96%87%E7%AB%A0> (erişim 20.10.2024).

Melek İlayda Sarı

Türk Romanında Bilimkurgu

(1996-2019)

Günce Yayınları

Oktaç Yivli

Öykü Nasıl Okunur

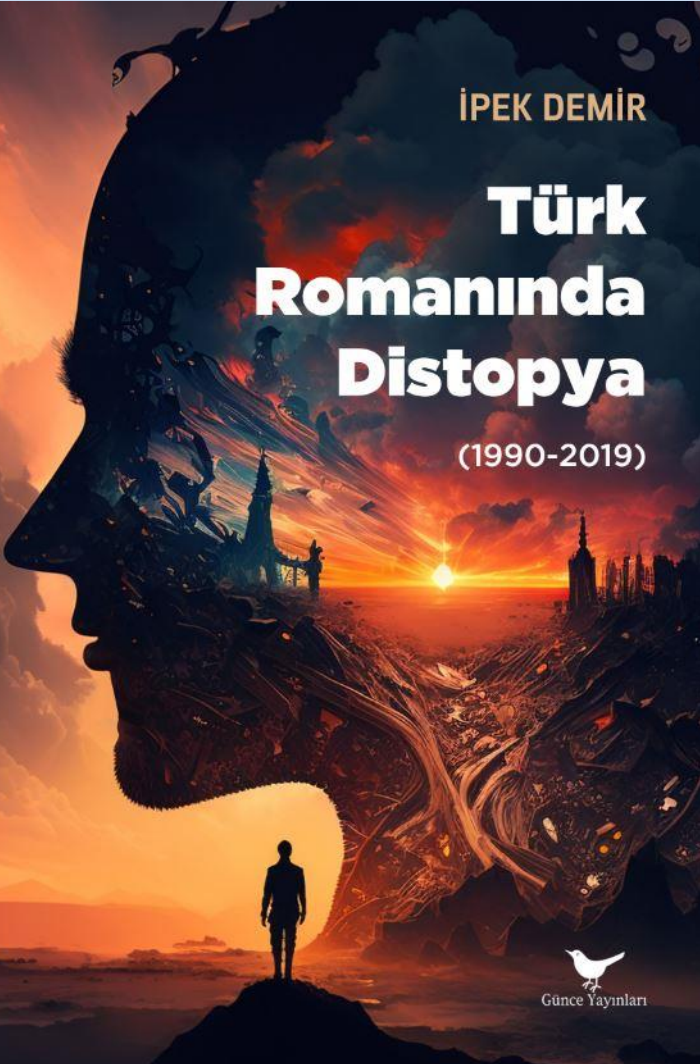
modern öykü ve yöntem

Günce Yayınları

İPEK DEMİR

Türk Romanında Distopya

(1990-2019)

Günce Yayınları

Yazma Sanatı

Türkçe Doğru ve Etkili Yazma Teknikleri

Prof. Dr. Önder Göçgün

Günce Yayınları